

**Теоретико-методологічні аспекти розвитку проєктної культури
майбутніх учителів трудового навчання та технологій**

Анотація. У статті обґрунтовано теоретико-методологічні аспекти розвитку проєктної культури майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Схарактеризовано структуру проєктної культури як основи формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій професійної компетентності.

Ключові слова: учитель трудового навчання та технологій, проєктна культура, теоретико-методологічні аспекти, рівні формування проєктної культури, компоненти проєктної культури майбутнього вчителя трудового навчання та технологій.

Abstract. The article substantiates the theoretical and methodological aspects of the development of project culture of future teachers of labor education and technology. The structure of project culture as a basis for the formation of future teachers of labor training and technology of professional competence is characterized.

Keywords: teacher of labor education and technologies, project culture, theoretical and methodological aspects, levels of formation of project culture, components of project culture of future teacher of labor education and technologies.

Постановка наукової проблеми. Модернізація системи професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій в педагогічному університеті передбачає нове бачення розвитку особистості студента, тому володіння проєктним процесом є ознакою сучасної культури фахівця. Проєктування змінює тип мислення учасників проєкту, наближаючи його потреби до сучасної освіти. Тому виникає необхідність у пошуку шляхів формування проєктної культури майбутніх учителів з урахуванням інноваційних тенденцій реформування школи [5, с. 174-175].

Навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій, що потребує збереження традицій вітчизняної школи художнього проєктування, потребує оновлення шляхом формування метакультурного явища у вищій педагогічній освіті педагогів – проєктної культури. Ефективна реалізація такої роботи передбачає не тільки досягнення на технологічному рівні створення проєктної пропозиції, а й осмислення триєдиної сутності створення життєво важливих об'єктів. Все це вимагає усвідомлення онтологічної схеми об'єкта проєктування, його інструментальної частини, що визначає специфіку художнього пізнання світу (засоби проєктування), та власне естетичних компонентів (що формує авторську мову репрезентації задуму), які визначають професійну відповідність учителя трудового навчання та технологій, оскільки вона визначається рівнем художнього, стилістично-адекватного рішення конкретного завдання проєктування.

Дослідження в галузі проєктної культури становлять особливий розділ знань інтегративного характеру, основою якого є створення принципово нового проєкту, що визначає стан культури як такої. Обираючи засоби формування проєктної культури студентів з низки можливих, успішним вважається використання специфіки пізнання світу за допомогою візуалізації результатів історико-культурного підходу у навчанні, у контексті якого сприйняття творів мистецтва визначається середовищем та особливими умовами, що формують сприйняття. Таким чином, пошук прихованої композиційної логіки в кожному конкретному завданні та виявлення схематичної картини світу як засобу художньої організації простору твору передбачає врахування всіх джерел пошуку інформації (прямих, прихованих і непрямих) для вирішення проєктної задачі, що й дає змогу класифікувати засоби формування проєктної культури за формальною основою.

Урахування досвіду проєктування художнього оточення людини на рівні її інтер'єр-оточення дає змогу інтерпретувати форми глибинних переживань людини та художньої

виразності, що характерні для будь-яких спільнот і груп, оскільки все це використовується в процесі самовираження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконаленням підготовки майбутнього вчителя технологій в умовах реформування вищої освіти займаються Ю. Белова, В. Гетта, Р. Гуревич, Ю. Ковальова, О. Коберник, Є. Кулик, А. Малихін, В. Мадзігон, Н. Ничкало, Н. Левченко, В. Сидоренко, Г. Терещук, В. Титаренко тощо. Феномену проєктної культури присвячені роботи І. Колесникової, О. Маркова, В. Радіонова, Ю. Фильчакової, В. Ченобитова, С. Ящука. Проблему дослідження проєктної культури висвітлено в дисертаціях Ю. Вєсьолової, І. Ісламбекової, Т. Карпинської, Л. Филімонюк тощо. Питання формування проєктної культури педагога вивчали Н. Топіліна, Л. Хоружа, А. Цимбалару.

Науковці у своїх працях доводять важливість проєктної культури в інноваційній діяльності педагога, визначають проєктну культуру як основу професійної майстерності вчителя. Зазначають, що формування проєктної культури зумовлене включенням студентів у проєктну діяльність, яка розглядається ними з урахуванням величезного арсеналу розроблених конкретних методів активізації мислення [6, с. 15].

Проте проблема визначення умов формування проєктної культури у фаховій підготовці вчителя трудового навчання та технологій в зазначених та інших роботах не розглядається.

Водночас, навчальний план підготовки бакалаврів середньої освіти (Трудове навчання та технології), вчителів трудового навчання та технологій містить дисципліни, що сприяють особистісному зростанню (саморозвитку, мотивації, значущим відношенням і цінностям, культурній ідентичності), метапредметні цикли, що визначаються міждисциплінарно, та професійно орієнтовані дисципліни, які визначають професійну специфіку мислення, методи та прийоми діяльності. Серед обов'язкових компонент професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій є навчальна дисципліна «Основи проєктування і моделювання», що ілюструє зазначену специфіку. Проте, викладачі закладу вищої освіти (ЗВО) не повною мірою уявляють педагогічні технології навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій проєктуванню.

Вищезазначені аспекти й зумовили актуальність теми дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних аспектів розвитку проєктної культури майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Виклад основного матеріалу. Проєктна культура майбутнього вчителя трудового навчання та технологій – це, насамперед складна, багаторівнева, динамічна система професійних якостей, що зорієнтована на управління навчальним процесом, основою якого виступає проєктний підхід вирішення проблем. Проєктна культура вчителя трудового навчання та технологій, будучи складовою професійно-педагогічної культури, є системною якістю особистості педагога, яка визначається здібностями розробки й реалізації технологічних, підприємницьких, педагогічних і особистісно значущих проєктів на основі накопичених знань, умінь і навичок у процесі фахової підготовки та проєктної діяльності [5, с. 177].

Аналіз джерел і матеріалів з теми дослідження підтверджує споріднену етіологію понять «професійна культура», «професійна компетентність», «проєктна культура», що застосовуються для означення результатів простору культури, що формується, – галузі, професійне наповнення якої забезпечується працею дизайнерів і проєктувальників. Таким чином, термін «проєктна культура» може визначатися як основа самореалізації людини на професійно значущому, суспільно ціннісному рівнях конкретних професійних практик, що спрямовані на створення, трансляцію гуманітарних цінностей, технологічну підтримку цього процесу.

Структура терміну «професійна культура» відповідає визначенню професійної діяльності та припускає компетентнісне трактування (професіоналізм), оскільки поєднує характеристики формування самомотивації для подолання труднощів пізнавального спрямування.

Зважаючи на концептуальні описи характеристик ідеальної моделі професійної культури студентів, можна припустити її опорні точки:

- нормативно-правове забезпечення та професійні стандарти, що передбачають практичне здійснення теоретичних даних;
- алгоритми професійної діяльності, що визначають вирішення професійних завдань;
- соціалізація (соціальна, комунікативна компетентність) фахівця, зумовлена його здатністю приймати рішення у проєктній сфері та нести відповідальність за них.

Отже, проблема формування професійної культури у сфері проєктування може бути зведена до визначення відповідності професійної діяльності фахівців громадським очікуванням, які висувають вимоги, критерії результативності на основі ціннісних орієнтирів.

Таким чином, на підставі аналізу наукових джерел нами виокремлені компоненти, що формують професійну культуру:

- знаряддя праці, інструменти, техніка, що визначають універсальні критерії професійної культури, її комплексний характер;
- професійна компетентність, що зумовлюється теоретико-методологічними знаннями, практикою і регламентується освітнім стандартом;
- здатність і готовність переучуватися;
- уміння вирішувати нестандартні професійні завдання самостійно;
- соціокультурна компетентність;
- відповідальність за прийняті проєктні рішення;
- відповідність громадським вимогам етики.

Значущим є формування проєктної культури у досліджуваній галузі, оскільки дизайн є областю педагогічного дослідження, в якій засоби та методи проєктної культури сприяють оптимізації професійної освіти.

Тому, вивчаючи наукові дослідження в галузі педагогічного проєктування, можна виявити суто педагогічні якості дизайну. І припустити, що професійна (проєктна) діяльність у галузі проєктування як культурне явище утворює комплекс змістовних компонентів.

Розглядаючи проєктну діяльність як творчий процес, що визначає професійну практику проєктування (зокрема й галузі дизайну), ми виокремили в її структурі такі рівні:

- народження ідеї, суб'єктивізація, матеріалізація ідеї проєкту;
- екстеріоризація;
- втілення задуму.

Відтак, процес проєктування у практиці вчителя трудового навчання та технологій, який виконує з-поміж інших функцію дизайнера, можемо трактувати як цілепокладання та моделювання предметного контексту, в якому процес проєктування співвідноситься з конкретним ситуаційним завданням. Таким чином, встановлюється, що термін «проєктна культура» застосовується для визначення професіоналізму, вищого рівня готовності вчителя трудового навчання та технологій до проєктної діяльності, створення інтелектуально значущих стильових продуктів. Отже, формування проєктної культури може відбуватися поетапно на рівнях:

- концептуалізації проєктування як об'єкта, так і простору;
- становлення знакового поля проєктної пропозиції створюваного об'єкта чи середовища;
- оцінки аксіологічної складової проєктної культури.

Аналіз поняття «проєктна культура» дає змогу виокремити його важливі ознаки:

- орієнтованість на вирішення конкретного завдання;
- визначеність та узгодженість, взаємозв'язок дій з використанням конкретних заходів, зумовлених об'єктивними даними географії, часу та ресурсів.

Вивчення понятійного апарату дає підстави стверджувати, що його трактування історично змінюється, оскільки відповідає змістовним компонентам проєктування та

методологічним тенденціям. Це вимагає формулювання конкретних педагогічних умов, що сприятимуть розвитку конкурентоспроможності випускників педагогічних закладів вищої освіти шляхом інтеграції теоретичного знання, соціального досвіду, прикладних умінь, забезпечення самореалізації та відповідного особистісного зростання студентів.

Тому вищий рівень розвитку здатності до створення предметного середовища, проєктування навколишнього середовища може визначатися терміном «проєктна культура». Уточнення дефініції «проєктна культура» дає змогу виокремити структурні компоненти цього феномену освітньої діяльності у вигляді суми конкретних компетенцій. Як багатофункціональне явище, що інтегрує в собі компетенції, проєктна культура майбутнього вчителя трудового навчання та технологій визначається нами такими компонентами:

- когнітивний компонент (знання наукової картини світу, закономірностей її розвитку, технологічна підтримка, пізнавальний інтерес і готовність до самонавчання та розширення галузі знань);

- діяльнісний компонент (проведення профільних досліджень, спостереження, здатність до моделювання та прогнозування, аналізу проєктної діяльності, вміння використовувати прикладні програми оброблення даних і матеріалів, вміння створювати супровідні та нормативні документи);

- творчий компонент (власне проєктною, креативною, визначальною здатністю формулювати неординарні рішення, значущі у суспільному контексті);

- ціннісний компонент (осмислення суспільної значущості професії та проєктної культури, володіння сформованою мотивацією до її динамічного оновлення, готовність до вияву відповідальності за ухвалені рішення).

Тому проєктна культура може визначатися поєднанням загальнокультурних, професійних, спеціально-проєктних компетенцій, а процес формування результатів освіти у компетентнісному контексті може розглядатися на рівнях, що враховують результати навчання з певних дисциплін і метадисциплін.

Отже, мета-рівень можна припустити з тих дисциплін, які здатні забезпечити цілісне сприйняття професійної діяльності і подолати «знанневу» роз'єднаність різних предметних циклів. У контексті нашого дослідження дисципліна «Основи проєктування і моделювання» може бути прикладом інтеграції предметних галузей навчання. Структура і логіка цієї дисципліни визначається дидактичними одиницями: теоретичний зміст, методологія та методичні прийоми, рівні проєктування, показники результативності навчання, завдання на проєктування, що підлягають аналізу та передбачають індивідуальні рішення, інструменти оцінки якості проєктування.

Для чого, вивчаючи сутність і структуру поняття «проєктна культура» майбутнього вчителя трудового навчання та технологій, його структурні складові необхідно запропонувати педагогічну модель її формування під час навчання у педагогічному закладі вищої освіти, результативність якої можна відслідковувати відповідно до даних навчальної дисципліни «Основи проєктування і моделювання». Таким чином, проєктна культура вчителя трудового навчання та технологій може розглядатися як:

- сума компетенцій;
- самостійне загальнокультурне явище системного характеру, що склалося історично і визначає цілі, форми і завдання свого існування.

Педагогічна інтерпретація проєктної культури вчителя трудового навчання та технологій як культурного феномена полягає у припущенні того, що вона визначається проєктною компетентністю студента, яка перевтілює знання, вміння та навички у професійній діяльності через:

- сформованість здібностей та креативних якостей особистості, що визначають конструювання технологічних підходів до вирішення нестандартних творчих завдань;

- естетизацію відношення до навколишнього середовища, що передбачає творчу активність у професійній діяльності.

Висновок. Отже, проектна культура вчителя трудового навчання та технологій є важливою складовою його фахової культури, професійно значущою якістю суб'єкта освітнього процесу, передбачає ціннісне ставлення до проектної діяльності, визначаючи професійну відповідність вимогам, що висуваються державою до випускників педагогічних закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Бережна Л. Проектна культура як основний спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3.
2. Бокань В.А. Культурологія: навч. посібник. К.: МАУП, 2004. 136 с.
3. Марущак О.В. Формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ дизайну. *Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика: матеріали II Всеукр. наук.-практ. заочної конф.*, (21-22 берез. 2017 р., м. Полтава). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2017. С. 62-71. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7832>.
4. Марущак О.В., Король В.П., Луп'як Д.М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя технологій. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 7. Ч. 1. С. 88-92.
5. Марущак О.В., Луп'як Д.М. Формування проектної культури майбутнього вчителя технологій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 51. С. 174-179.
6. Марущак О.В., Савлук В.М., Свята М.В. Змістовні компоненти та педагогічні умови формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій проектної культури. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця, 2019. Вип. III. С. 14-17.
7. Шеховцова В.И., Ашерев А.Т. Определение уровня проектной культуры: учеб. пособие. Харьков: УИПА, 2008. 83 с.